

УДК 332.1:630*6:001.891.7

*А. І. Карпук,**д. е. н., професор, директор, відокремлений підрозділ НУБіП України**"Боярська лісова дослідна станція", м. Київ*

ORCID ID: 0000-0003-2920-8131

*О. М. Кватирко,**аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ*

ORCID ID: 0000-0003-0773-4237

*А. І. Гордійчук,**к. е. н., доцент, Луцький національний технічний університет*

ORCID ID: 0000-0003-3274-8219

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.12.17

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ БАГАТОЛІСНОГО РЕГІОНУ: КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ, МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ФОРМИ

*А. Карпук,**Doctor of Economic Sciences, Professor, Director, Separate Division of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine "Boyarka forest research station", Kyiv**О. Кватирко,**Postgraduate student, The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv**А. Гордійчук,**PhD in Economics, Associate Professor, Lutsk National Technical University*

IMPROVING THE COMPETITIVENESS OF FORESTRY ENTERPRISES IN A MULTI-FOREST REGION: KEY DIRECTIONS, MECHANISMS AND INSTITUTIONAL FORMS

Обґрунтовано, що найбільш ефективно використання конкурентних переваг постійних лісокористувачів та інших суб'єктів лісогосподарського та деревообробного підприємництва є можливим за умови реалізації ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності з врахуванням пріоритетів інституціональної трансформації управління лісовим господарством та переваг і вигод, викликаних децентралізацією влади та реформою місцевого самоврядування. Встановлено, що ключовими напрямками підвищення конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств виступають заходи, спрямовані на підвищення ефективності лісогосподарської та лісопереробної діяльності, прискорення технічного розвитку, розбудову каналів збуту продукції, зростання прибутковості та зміцнення фінансового стану, підвищення рівня мотивації окремих категорій персоналу, покращення адміністрування податків, зборів та інших платежів, активізацію охорони та захисту лісу. Дослідження показали, що результативніше використання конкурентних переваг у лісогосподарській діяльності постійних лісокористувачів має базуватися на перманентному нарощенні лісоресурсного потенціалу шляхом підвищення рівня лісистості, раціоналізації і підвищення ефективності ведення лісового господарства, зростання стійкості лісових екосистем, забезпечення охорони і захисту лісових біогеоценозів, відтворення, охорони і раціонального використання мисливської фауни. Доведено, що використання конкурентних переваг у частині здійснення лісопереробної діяльності залежить від збільшення обсягів переробки лісосировини з розрахунку на 1 га площі лісу, що стане можливим за умови модернізації та реконструкції основних деревообробних засобів та введення додаткових потужностей. Встановлено, що використання конкурентних переваг лісогосподарських підприємств напряму залежить від диверсифікації джерел, форм та методів нарощення інвестиційних потоків у сферу лісового господарства, яка передбачає інституціоналізацію різноманітних форм портфельного інвестування, що дасть можливість створити умови для того, щоб лісогосподарські та лісові

активи були залучені на фінансовий ринок. Доведено, що активізація інвестиційного процесу пов'язана з узаконенням сучасних інституціональних форм взаємодії суб'єктів лісгосподарського підприємництва та іноземних партнерів, у тому числі для прискорення реалізації лісгосподарських та лісоохоронних проєктів в рамках транскордонного співробітництва.

It is proved that the most effective use of the competitive advantages of permanent forest users and other subjects of forestry and woodworking entrepreneurship is possible if the key areas of improving competitiveness are implemented, taking into account the priorities of institutional transformation of Forestry Management and the advantages and benefits caused by the decentralization of power and Local Government Reform. It is established that the key areas of increasing the competitiveness of forestry enterprises are measures aimed at improving the efficiency of forestry and forest processing activities, accelerating technical development, developing sales channels for products, increasing profitability and strengthening the financial condition, increasing the level of motivation of certain categories of personnel, improving the administration of taxes, fees and other payments, activating protection and forest protection. Studies have shown that the more effective use of competitive advantages in the forestry activities of permanent forest users should be based on the permanent increase in forest resource potential by increasing the level of forest cover, rationalizing and improving the efficiency of forestry, increasing the sustainability of forest ecosystems, ensuring the protection and protection of forest biogeocenoses, reproduction, protection and rational use of hunting fauna. It is proved that the use of competitive advantages in terms of wood processing activities depends on an increase in the volume of raw wood processing per 1 ha of forest area, which will be possible if the main woodworking facilities are modernized and reconstructed and additional capacities are introduced. It is established that the use of competitive advantages of Forestry enterprises directly depends on the diversification of sources, forms and methods of increasing investment flows in the field of Forestry, which provides for the institutionalization of various forms of portfolio investment, which will create conditions for forestry and forest assets to be attracted to the financial market. It is proved that the activation of the investment process is associated with legalizing modern institutional forms of interaction between forestry entities and foreign partners, including acceleration the implementation of forestry and forest protection projects within the framework of cross-border cooperation.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, ключові напрями, лісгосподарська діяльність, модернізація, інвестиційне забезпечення, інституціональні форми.

Key words: competitiveness, competitive advantages, key areas, forestry activities, modernization, investment support, institutional forms.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Для багатолісних регіонів лісовий сектор виступає основною структуроутворюючою ланкою господарського комплексу в цілому. Підвищення рівня його конкурентоспроможності в умовах поглиблення інституціональних трансформацій є вагомим чинником соціально-економічного піднесення регіональних утворень та об'єднаних територіальних громад. Тому в нинішніх умовах потребують обґрунтування ключові напрями підвищення конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств багатолісного регіону з огляду на існуючий лісоресурсний потенціал та рівень розвиненості об'єктів лісгосподарської та лісоохоронної інфраструктури. Водночас реалізація перспективних напрямів підвищення конкурентоспроможності державних лісгосподарських підприємств стане можливою за наявності дієвих механізмів як сукупності форм, методів та способів господарського освоєння лісоресурсного потенціалу та залучення лісової складової національного багатства у відтворювальний процес. Передова іноземна практика показує, що дієвість механізмів ефективного використання конкурентних переваг суб'єктів лісгосподарського підприємництва залежить від наявності таких інституціональних форм лісгосподарської діяльності, які даватимуть можливість створювати необхідну для реалізації капіталомістких проєктів концентрацію фінансових ресурсів та забезпечуватимуть відповідну систему противаг для розширеного лісовідновлення та лісовідтворення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Інтернаціоналізація діяльності суб'єктів національного господарського комплексу, поглиблення процесів децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування поставили нові вимоги до вибору пріоритетів підвищення рівня конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств, а також механізмів та інституціональних форм їх реалізації, що призвело до активізації досліджень у цій царині економіки лісгосподарського виробництва. У працях А. Грода, І. Губаревої, Л. Гута, С. Демидюка, С. Іщук, М. Кизима, Н. Попадинця, І. Смоліна, Н. Цегельник, І. Ярошенко та інших [1—9] розглядаються різноманітні підходи до вибору ключових напрямів, які вирішальною мірою в нинішніх соціально-економічних та політико-правових умовах можуть вплинути на рівень конкурентоспроможності суб'єктів лісгосподарського підприємництва. Окремі вчені як пріоритетний напрям зростання рівня конкурентоспроможності лісового сектора розглядають диверсифікацію лісового сектора через розвиток біоенергетичного сегмента, що дасть можливість на порядок знизити втрати лісосировини та підвищити рівень капіталізації лісгосподарських та деревообробних виробництв через нарощення виробництва деревних паливних ресурсів. Прикметною рисою більшості підходів до вибору напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємств лісового сектора є обґрунтування необхідності удосконалення системи бюджетно-податкового та фінансово-кредитного регулювання відтворювальних пропорцій як в сировинній, так і в переробній ланці. Існують підходи, які вдало реалізують пріоритетів зростання конкурен-

Таблиця 1. Групування лісгосподарських підприємств Волинського ОУЛМГ за показником площі земель лісгосподарського призначення (понад 10 тис. га)*

Підприємство	Загальна площа станом на 01.01.2020 р., га
<i>Мала площа (від 16051 га до 28109 га)</i>	
ДП «Горохівське ЛМГ»	16 051
ДП «Поліське ЛГ»	18 298
ДП СЛАП Ратноагроліс	19 083
ДП «Шацьке УДЛГ»	20 987
ДП СЛАП Любешівагроліс	23 111
ДП «Ковельське ЛГ»	25 659
ДП «Прибузьке ЛГ»	27 749
<i>Середня площа (від 28110 га до 40167 га)</i>	
ДП «Ратнівське ЛМГ»	28 832
ДП «Турійське ЛГ»	29 180
ДП «Городоцьке ЛГ»	29 523
ДП «Колківське ЛГ»	29 546
ДП «Любешівське ЛМГ»	29 744
ДП «Ківерцівське ЛГ»	29 745
ДП «Любомльське ЛГ»	30 837
ДП «В.-Волинське ЛМГ»	33 333
ДП «Цуманське ЛГ»	33 520
ДП СЛАП К.-Каширськагроліс	36 610
ДП «Старовижівське ЛГ»	39 959
<i>Велика площа (від 40168 га до 52225 га)</i>	
ДП «К.-Каширське ЛГ»	43 770
ДП «Маневиське ЛГ»	52 225
Всього	615054,2

Джерело: побудовано за даними Волинського ОУЛМГ.

тоспроможності лісгосподарських підприємств пов'язують з розробленням та реалізацією конкурентних стратегій, які ув'язують конкретні цілі зростання конкурентоспроможності суб'єктів лісгосподарського підприємництва з наявним ресурсним та інфраструктурним забезпеченням та дають можливість за наявності відповідних механізмів та інституціональних форм мобілізувати усі наявні резерви.

ЦІЛІ СТАТТІ

Цілями публікації є обґрунтування ключових напрямів підвищення рівня конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств багатолісного регіону і формування механізмів та застосування інституціональних форм їх реалізації в умовах поглиблення децентралізації влади та посилення економічної турбулентності у зв'язку з глобальною нестабільністю.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним з багатолісних регіонів України виступає Волинська область. В останні роки в даному регіоні ще більше посилюється вплив лісгосподарських підприємств на темпи соціально-економічного піднесення, зокрема на доходи сільських домогосподарств та динаміку наповнення бюджетів місцевого самоврядування. Державні лісгосподарські підприємства стали справжніми полюсами росту адміністративних районів і значною мірою визначають ефективність функціонування суміжних галузей. Це забезпечується як сприятливими природно-ресурсними передумовами розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу, так і відносно високим рівнем розвитку об'єктів лісгосподарської та лісоохоронної інфраструктури.

Державні лісгосподарські підприємства, які підпорядковані Волинському обласному управлінню лісового та мисливського господарства (ОУЛМГ), відрізняються значною асиметрією стосовно площі земель лісгосподарського призначення, які передані їм у постійне користування (табл. 1). Виокремлюється три групи державних лісгосподарських підприємств Волинської області за критерієм площі земель лісгосподарського призначення (понад 10 тис. га): 1 група — підприємства з малою площею земель лісгосподарського призначення (від 16051 до 28109 га); 2 група — підприємства з середньою площею земель лісгосподарського призначення (від 28110 до 40167 га); 3 група — підприємства з великою площею земель лісгосподарського призначення (від 40168 до 52225 га).

Державні лісгосподарські підприємства Волинської області мають сприятливі передумови для розширення площі земель лісгосподарського призначення, які перебувають у них у користуванні. Резервами для збільшення площі земель, які можуть бути переведені у категорію лісових земель, є малопродуктивні сільськогосподарські угіддя та сільськогосподарські угіддя, що піддалися самозалісненню. Досягнення прогресу в цьому напрямі залежить від налагодження співпраці з об'єднаними територіальними громадами як на статутній, так і на нестатутній основі через інституціоналізацію угод публічно-приватного партнерства.

Позитивним моментом ведення лісового господарства на підприємствах Волинського ОУЛМГ є висхідна тенденція в динаміці площ лісовідновлення. Зокрема у 2015 році всіма способами лісовідновлення відбувалося на площі 5,1 тис. га, у 2016 році — 5,2 тис. га, у 2017 році — 5,7 тис. га, у 2018 році — 6,1 тис. га, у 2019 році — 6,9 тис. га. Загалом у 2019 році відтворення лісів на землях наданих у постійне користування порівняно з 2015 роком збільшилося на 1,7 тис. га або на 35,6%. Про позитивні зрушення в системі відновлення лісів свідчить також збільшення у 2019 році порівняно з 2015 роком площі садіння і висівання лісів на 654,7 га або на 33,4%. Також

у 2019 році порівняно з 2015 роком збільшилася площа захисних лісових насаджень на 7,1 га. Найбільші площі лісовідновлення забезпечувалися за рахунок природного відновлення. У 2015 році природне відновлення здійснювалося на площі 3,1 тис. га, у 2016 році — 3,1 тис. га, у 2017 році — 3,3 тис. га, у 2018 році — 3,5 тис. га, у 2019 році — 4,2 тис. га. У 2019 році порівняно з 2015 роком природне відновлення збільшилося на 37,0%.

Якщо аналізувати обсяги заготівлі деревини в 2015—2019 роках у розрізі основних видів рубок, то чітко викрисалізовується такий тренд: обсяги заготівлі деревини від рубок головного користування поступово зменшуються, а обсяги заготівлі від рубок догляду — збільшуються. У 2015 році обсяги заготівлі деревини від рубок головного користування становили 673,4 тис. куб. м, у 2016 році — 684,2 тис. куб. м, у 2017 році — 601,1 тис. куб. м, у 2018 році — 489,1 тис. куб. м, у 2019 році — 453,5 тис. куб. м. Водночас заготівля деревини від рубок догляду у 2015 році становила 379,2 тис. куб. м, у 2016 році — 416,6 тис. куб. м, у 2017 році — 672,4 тис. куб. м, у 2018 році — 923,8 тис. куб. м, у 2019 році — 781,5 тис. куб. м. Зростання обсягів заготівлі деревини від рубок догляду є свідченням того, що створюється надійна ресурсна база для збільшення обсягів заготівлі деревини у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Загалом у 2015—2019 роках спостерігалася висхідна тенденція в динаміці заготівлі деревини від усіх видів рубок за винятком 2019 року порівняно з 2018 роком. У 2015 році обсяги заготівлі деревини від усіх видів рубок становили 1052,6 тис. куб. м, у 2016 році — 1100,8 тис. куб. м, у 2017 році — 1273,5 тис. куб. м, у 2018 році — 1412,8 тис. куб. м, у 2019 році — 1234,9 тис. куб. м. Тобто у 2019 році порівняно з 2015 роком обсяги заготівлі деревини збільшилися більш як на 182,3 тис. куб. м. Причиною нарощення обсягів заготівлі деревини у 2019 році порівняно з 2015 роком, зокрема за рахунок рубок догляду, стало впровадження сучасних методів та технологій лісозаготівель, що давало можливість зводити до мінімуму втрати лісосировини.

Рис. 1. Перелік ключових напрямів реалізації заходів підвищення конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств Волинської області

Попри те, що це рубки догляду (освітлення, прочищення, проріджування, прохідні) відсоток ліквідної деревини в загальних обсягах виробництва деревини є надзвичайно високим, що створює сприятливі передумови для підвищення рівня прибутковості діяльності постійних лісокористувачів, які перебувають у підпорядкуванні Волинського ОУЛМГ. У 2015 році підприємствами Волинського ОУЛМГ було заготовлено 379,1 тис. куб. м ліквідної деревини, у 2016 році — 426,6 тис. куб. м, у 2017 році — 672,4 тис. куб. м, у 2018 році — 923,8 тис. куб. м, у 2019 році — 781,5 тис. куб. м. У 2019 році порівняно з 2015 роком обсяги заготівлі ліквідної деревини збільшилися на 402,3 тис. куб. м або на 106,1%. Значне зростання обсягів заготівлі ліквідної деревини свідчать про те, що загалом по Волинському ОУЛМГ сформували ресурсні передумови для збільшення обсягів виробництва продукції з високою доданою вартістю та для завоювання нових ринків.

Тобто державні лісогосподарські підприємства в цілому демонструють високий рівень результативності ведення лісового господарства, що вимагає застосування комплексу механізмів для зростання їх конкурентоспроможності. Найбільш ефективне використання конкурентних переваг постійних лісокористувачів Волинської області є можливим за умови реалізації ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності з врахуванням пріоритетів інституціональної трансформації управління лісовим господарством та переваг і вигод, викликаних децентралізацією влади та реформою місцевого самоврядування (рис. 1).

Результативніше використання конкурентних переваг у лісогосподарській діяльності постійних лісокористувачів має базуватися на перманентному нарощенні лісоресурсного потенціалу шляхом підвищення рівня лісистості, раціоналізації і підвищення ефективності ведення лісового господарства, зростання стійкості лісових екосистем, забезпечення охорони і захисту лісових біогеоценозів, відтворення,

охорони і раціонального використання мисливської фауни.

Раціоналізація і підвищення ефективності ведення лісового господарства потребують модернізації та реконструкції матеріально-технічної бази ведення лісового господарства через придбання і оновлення парку лісогосподарської техніки і знарядь для лісорозведення, покращення якості проведення рубок формування і оздоровлення лісів та збільшення загального запасу деревини, заготовленої під час їх проведення.

Доцільно впроваджувати еколого-безпечні технології заготівлі і транспортування деревини, будувати, реконструювати і відновлювати лісові дороги. Придбання сучасної лісозаготівельної та будівельно-дорожньої техніки і розбудова мережі лісових доріг дасть змогу зменшити матеріальні та часові витрати на заготівлю та транспортування деревини, що у підсумку сприятиме збільшенню обсягів лісозаготівлі, в тому числі з 1 га площі лісових земель, та підвищить рівень рентабельності лісозаготівельної діяльності.

У нинішніх умовах господарювання та відносно низької частки стиглих та перестійних деревостанів у віковій структурі лісового фонду рівень конкурентоспроможності державних лісогосподарських підприємств напряму пов'язаний з ефективністю забезпечення розвитку рекреаційної та туристичної інфраструктури. Тобто постійні лісокористувачі на основі залучення суб'єктів підприємницької діяльності розбудовують мережу об'єктів туристично-оздоровчого спрямування, що функціонуватимуть на основі використання несировинних користностей лісу та даватимуть можливість задовольнити попит місцевих жителів та приїжджих. Такий вид діяльності державних лісогосподарських підприємств сформує надійний канал прибуткових надходжень та дасть можливість забезпечувати прийнятний рівень прибутковості і відповідно конкурентоспроможності, навіть за умови невисокої частки стиглих деревостанів у віковій структурі лісового фонду і відповідно відносно невеликої розрахункової лісосіки.

Розбудова мережі рекреаційної та туристичної інфраструктури на базі державних лісогосподарських підприємств — це створення умов для максимізації процесу комерціалізації більшості екосистемних послуг, які продукуються лісовими біогеоценозами. Введення в дію цих об'єктів водночас виступає необхідною умовою створення нових робочих місць і відповідно зростання надходжень податку на доходи фізичних осіб і єдиного соціального внеску відповідно до публічних бюджетних фондів та до позабюджетних фондів соціального спрямування. Створення об'єктів рекреаційної та туристичної інфраструктури — це водночас формування нових полюсів ділової активності у багатолісних районах і дієвий чинник структурної перебудови регіонального господарства, зокрема сільської економіки.

Важливою складовою підвищення конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств виступає використання конкурентних переваг, пов'язаних з лісопереробною діяльністю названих суб'єктів виробничо-господарської діяльності. Значні резерви стосовно модернізації, реконструкції та технічного переоснащення виробничо-технічної бази переробних підрозділів державних лісогосподарських підприємств не використовуються починаючи з 2015 року, оскільки введення мораторію на вивіз необробленої деревини позбавило постійних лісокористувачів надходжень валютної виручки і значно звузило їх інвестиційні можливості.

Модернізація та реконструкція виробничо-технічної бази лісопереробки необхідна для зниження рівня матеріальних та енергетичних витрат, що виступає вагомим чинником отримання цінової конкурентної переваги на міжнародному та національному цільових ринках. Зниження величини операційних витрат продукції лісопереробки та отримання конкурентних цінових переваг дасть змогу збільшити виручку від реалізації та відповідно прибуткові надходження, а це в підсумку сприятиме зростанню рентабельності лісопереробки загалом.

Тенденції розвитку останніх років підтверджують необхідність прискорення темпів технічного розвитку державних лісогосподарських комплексів, щоб знизити рівень матеріаломісткості продукції, забезпечити економію лісосировини на всіх фазах переробки деревини, покращити техніко-експлуатаційні характеристики готової продукції. Технічний розвиток державних лісогосподарських підприємств має бути зорієнтований на впровадження продуктивних та процесних інновацій як у лісогосподарський, так і переробний сегмент державних лісогосподарських підприємств.

Запорукою забезпечення прискорених темпів технічного розвитку державних лісогосподарських підприємств є зростання капітальних вкладень та диверсифікація джерел інвестиційного забезпечення модернізації, реконструкції та технічного переоснащення основних лісогосподарських засобів і основного капіталу переробних підрозділів. Індикаторами реального збільшення обсягів інвестування модернізації виробничо-технічної бази лісовідновлення та переробки деревини мають стати: збільшення капітальних інвестицій на 1 га площі земель лісового фонду, збільшення коефіцієнту відношення капітальних інвестицій до амортизації, збільшення коефіцієнту віддачі капітальних інвестицій.

Необхідно сформувати інституціональні передумови для диверсифікації джерел, методів та форм інвестування лісогосподарських та деревообробних проєктів, а також проєктів розбудови рекреаційної та туристичної інфраструктури. Такі передумови створяться за умови внесення змін у законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють регуляторний вплив держави на володіння, користування та розпоряджання лісогосподарськими та лісовиробничими активами, а також розширюють права та повноваження регіональних органів управління лісовим господарством і менеджмен-

ту постійних лісокористувачів, зокрема в частині залучення приватних інвестицій та іноземного капіталу.

Актуальності в контексті підвищення рівня конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств є проблема розбудови каналів просування товарів, робіт та послуг лісового господарства та продукції лісопереробки на цільові ринки. Тобто формування системи організації збуту продукції сьогодні виступає важливою складовою підвищення конкурентоспроможності державних лісогосподарських підприємств. Найбільш ефективним слід вважати створення спеціалізованих структур щодо просування лісопродукції на закордонний, національний, регіональний ринки на регіональному рівні, що дасть можливість координувати діяльність державних лісогосподарських підприємств. Одним з пріоритетів побудови сучасної системи просування лісопродукції на цільові ринки є збільшення виручки від реалізації на 1 га площі земель лісового фонду, збільшення виручки від реалізації на 1 грн витрат на збут, підвищення рентабельності продажу. Досягнення зростання перерахованих показників водночас потребує збільшення ціни знеособленого куб. м реалізованої деревини.

Важливою складовою системи забезпечення підвищення рівня конкурентоспроможності державних лісогосподарських підприємств виступає зростання прибутковості та зміцнення фінансового стану, що дасть можливість збільшити внутрішні джерела інвестування і зменшити рівень спрацювання основних засобів і більше того впровадити принципово нові методи та технології лісовідновлення, лісовідтворення, лісозаготівель, транспортування та переробки деревини, утилізації деревних відходів.

Сьогодні є всі передумови для зростання рівня оплати праці працівників державних лісогосподарських підприємств, виходячи з високого рівня інвестиційної привабливості реалізації лісогосподарських, лісоохоронних та деревообробних проєктів. Використання персоналу стане дієвим фактором підвищення конкурентоспроможності державних лісогосподарських підприємств за умови, коли буде забезпечено збільшення фонду оплати праці на 1 га площі земель лісового фонду, збільшення середньомісячної заробітної плати штатних працівників, збільшення рівня відпрацьованих годин в загальному фонді робочого часу, збільшення чистого доходу від реалізації на 1 штатного працівника.

Однією з основних причин зниження рівня окремих показників ефективності використання ресурсно-виробничого потенціалу лісогосподарських підприємств виступає надмірне податкове навантаження, яке "вимиває" внутрішні джерела інвестиційного забезпечення проєктів модернізації та реконструкції основного капіталу і суб'єкти господарювання не мають можливості знизити рівень спрацювання основних засобів. Сьогодні рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів є ефективним фіскальним інструментом перерозподілу доходів, які утворюються внаслідок дії природних чинників і уречевлених затрат держави, здійснених у минулі десятиліття.

Серед цілей підвищення конкурентоспроможності державних лісогосподарських підприємств необхідно виокремити показники: збільшення рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів на 1 куб. м заготовленої деревини від рубок головного користування, збільшення сплати податків і обов'язкових платежів на 1 га лісових земель, збільшення сплати ЄСВ на 1 працівника, збільшення сплати податків і обов'язкових платежів на 1 грн чистого доходу від реалізації. Водночас застосовуючи новачі в частині оподаткування діяльності постійних лісокористувачів необхідно уникнути прецедентів минулих років, коли були намагання встановити необґрунтовано високі ставки земельного податку за користування землями лісового фонду, що могло призвести до банкрутства суб'єктів лісогосподарського підприємництва.

Значною мірою досягнення проривних результатів у напрямі інтеграції лісогосподарської, лісоохоронної та деревообробної діяльності стане можливим через інституціоналізацію сучасних форм ведення лісогосподарського бізнесу, що дадуть можливість на статутній та нестатутній основі об'єднати діяльність лісогосподарських підприємств та виробництв, які реалізують проекти переробки деревини, а також залучити до реалізації екологічних проєктів спеціалізовані організації лісоохоронного спрямування. Виходячи з глобального тренду — інтернаціоналізації процесів ведення лісового господарства, — доцільним є також створення інтернаціональних об'єднань вітчизняних суб'єктів лісогосподарської та лісоохоронної діяльності з міжнародними організаціями лісівничого спрямування, а також органами регуляторного впливу на розвиток лісового господарства країн, де реформа управління лісовим господарством дала очікуваний еколого-економічний ефект і створила необхідні умови для розвитку суб'єктів лісогосподарського підприємництва на основі невиснажливого лісокористування та самоокупності.

У структурі відомства центральної виконавчої влади, яке реалізує державну політику розвитку лісового господарства, доцільно створити консультативну службу для забезпечення трансферу технологій у систему вирощування садивного матеріалу, здійснення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, і рубок головного користування, транспортування деревини та утилізації відходів лісосічного виробництва, деревообробки та лісопилення.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Реалізація перерахованих ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств стане можливою за умови удосконалення інституціонального середовища ведення лісового господарства та використання деревини у відтворювальному процесі, а також її експорту та імпорту, в тому числі і через запровадження нових інституціональних форм ведення лісогосподарського бізнесу. Поглиблення інституціональної трансформації системи управління лісовим господарством та прискорення процесів децентралізації вимагають оновлення законодавчої бази та ряду підзаконних актів, які регламентують відносини власності стосовно володіння, користування та розпорядження лісовими та лісогосподарськими активами, модернізують централізовану систему адміністрування лісогосподарського виробництва, створюють інституціональне підґрунтя для вертикальної та горизонтальної інтеграції суб'єктів лісогосподарського та деревообробного підприємництва, розширюють перелік форм та методів інвестиційного забезпечення постійних лісокористувачів у частині реалізації лісогосподарських, лісоохоронних, енергетичних та рекреаційних проєктів, регулюють експортно-імпортні операції, пов'язані з деревною масою. Це дасть можливість сформувати сучасні дієві механізми використання ендегенних резервів вітчизняних лісогосподарських підприємств, зокрема в частині ефективнішого залучення у господарський обіг несировинних користностей лісу та недеревної сировини, що у підсумку сприятиме забезпеченню нової якості розвитку цієї групи суб'єктів лісогосподарського підприємництва.

Література:

1. Грод А.М. Формування конкурентоспроможних підприємницьких структур в умовах меблевого виробництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата економічних наук: 08.00.04 — Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Тернопіль, 2013. 22 с.
2. Губарева І.О., Ярошенко І.В. Оцінка конкурентоспроможності обробної промисловості лісопромисло-

вого комплексу України та країн ЄС. Проблеми економіки. 2020. № 1. С. 13—19.

3. Гут А.В. Передумови обґрунтування доцільності формування кластерних утворень (на прикладі деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району). Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2017. Вип. 4. С. 168—182.

4. Демидюк С.М. Проблемні питання еколого-економічного регулювання регіональних ринків лісопродукції. Економіст. 2011. № 2. С. 40—42.

5. Ішук С.О., Созанський Л.Й. Ресурсне забезпечення деревообробних виробництв України: міждержавні і міжрегіональні порівняння. Регіональна економіка. 2019. № 3 (93). С. 145—154.

6. Кизим М., Ярошенко І. Інструменти лісової політики України. Проблеми економіки. 2018. № 2 (36). С. 66—70.

7. Попадинець Н.М. Внутрішній ринок продукції лісової промисловості України: проблеми та напрями розвитку: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2014. 182 с.

8. Смолін І.В. Конкурентоспроможність підприємства: об'єкти, критерії, показники оцінювання. Конкурентоспроможність національної економіки: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, 5—6 жовтня 2017 р. К., 2017. С. 170—175.

9. Цегельник Н.І. Економічний стан лісової галузі в Україні та його вплив на сталий розвиток лісогосподарських підприємств. Агросвіт. 2021. № 13—14. С. 29—34.

References:

1. Hrod, A.M. (2013), "Formation of competitive business structures in terms of furniture production", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Ternopil, Ukraine.
2. Hubarieva, I.O. and Yaroshenko, I.V. (2020), "Assessment of the competitiveness of the manufacturing industry of the timber industry of Ukraine and the EU", Problemy ekonomiky, vol. 1, pp. 13—19.
3. Hut, L.V. (2017), "Prerequisites for substantiating the feasibility of forming clusters (on the example of woodworking, paper and printing industry of the Carpathian economic region)", Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky, vol. 4, pp. 168—182.
4. Demydiuk, S.M. (2011), "Problematic issues of ecological and economic regulation of regional markets of forest products", Ekonomist, vol. 2, pp. 40—42.
5. Ischuk, S.O. and Sozans'kyj, L.J. (2019), "Resource provision of woodworking industries of Ukraine: interstate and interregional comparisons", Rehional'na ekonomika, vol. 3 (93), pp. 145—154.
6. Kyzym, M. and Yaroshenko, I. (2018), "Instruments of forest policy of Ukraine", Problemy ekonomiky, vol. 2 (36), pp. 66—70.
7. Popadynets', N.M. (2014), Vnutrishnij rynek produktiv lisovoi promyslovosti Ukrainy : problemy ta napriamy rozvytku [Domestic market of forest industry products of Ukraine: problems and directions of development], IRD NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine.
8. Smolin, I.V. (2017), "Competitiveness of the enterprise: objects, criteria, evaluation indicators", Konkurentospromozhnist' natsional'noi ekonomiky: Materialy KhVII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Competitiveness of the National Economy: Proceedings of the XVII International Scientific and Practical Conference], Kyiv, Ukraine, 5-6 October, pp. 170—175.
9. Tsehel'nyk, N.I. (2021), "Economic condition of the forest industry in Ukraine and its impact on sustainable development of forestry enterprises", Ahrosvit, vol. 13—14, pp. 29—34.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2021 р.